מדינת ישראל
משרד החינוך
חוזרי מנכ"ל

3. ארגון ומינהל

3.1 ארגון העבודה הפדגוגית

3.1-22 תכנית יסוד (ליבה) לחינוך היסודי במדינת ישראל

תאריך תחולה ◄ 1 בספטמבר 2003

מטרת הפרסום ◄ החלפת סעיף 3.1-21 בחוזר הוראות הקבע סג/10(א)

חוזר זה בוטל

1. מבוא

מדינת ישראל היא מדינה יהודית ודמוקרטית ומדינה הקולטת עלייה, ומערכת החינוך שלה נעה מאז הקמתה ממדיניות של כור היתוך למדיניות של הכרה בגיוון ההולך וגדל של אוכלוסיית הלומדים, כמו גם הכרה בשונות התרבותית והחברתית הקיימת בחברה בישראל. במהלך השנים מאז שקמה המדינה השתנו פני החברה מחברה שבה הסולידריות החברתית והדאגה לרווחת הקולקטיב הן מאושיות קיומה לחברה סקטוריאלית, מתוחכמת ואינדיווידואליסטית, שבה הערכים הקולקטיביים כמעט נעלמו לחלוטין והרווחה האישית של הפרט מאפיינת היום את החברה הישראלית על חשבון הסולידריות הקולקטיבית. התפתחויות אלה הביאו להכרה בחיוניות של גיבוש תשתית חינוכית ותרבותית משותפת שבה מכנים משותפים חינוכיים וערכיים לכלל החברה בישראל באמצעות תכנית יסוד מחייבת (תכנית ליבה) - תכנית שתשמש בסיס לחיזוק של המשותף בחברה, תוך מתן אפשרות לקבוצות החברתיות השונות להגשים את מטרותיהן הספציפיות.
במהותה תכנית היסוד (הליבה) -

1. מגדירה את התכנים שהתלמידים במערכת החינוך הישראלית חייבים לדעת;
2. כוללת את מיומנויות הלמידה ואת הערכים שהתלמידים במערכת החינוך הישראלית חייבים לרכוש;
3. מבוססת על תכניות הלימודים הקיימות והמשתנות מעת לעת.

יש להתייחס אל תכנית היסוד (הליבה) כאל הציר שכל בית ספר בונה עליו את תכנית לימודי החובה והבחירה שלו כדי שבסופו של התהליך יהיו הבוגרים של מערכת החינוך הישראלית אזרחים יצרניים המסוגלים לתפקד בצורה נאותה הן במישור ההכרתי (הקוגניטיבי) והן במישור הריגושי (האפקטיבי), כאמור בסעיף 2 של חוק החינוך הממלכתי.

תכנית היסוד (הליבה) חלה על כל התלמידים במערכת החינוך היסודי

בישראל, והיא תנאי מוקדם לקבלת תקצוב ממלכתי. בחינוך הרשמי (הממ' והממ"ד העברי והממ' הערבי) על התלמידים ללמוד 100% מתכנית היסוד (הליבה). תלמידים במוסדות מוכרים שאינם רשמיים חייבים ללמוד לפחות 75% מכלל השעות המוגדרות כחובה בחינוך הרשמי, ועליהם להגיע לרמת ההישגים הנהוגה במוסדות החינוך הרשמיים. העמידה ברמת ההישגים הנדרשת בחינוך הרשמי והמוכר תיבדק באמצעות מדדי יעילות וצמיחה בית ספריים (מיצ"ב) וסטנדרטים חינוכיים. בחינוך הרשמי ייבחנו התלמידים ב-4 תחומים - שפת אם, אנגלית, מתמטיקה ומדעים - ובחינוך המוכר ייבחנו התלמידים ב-3 מתוך 4 התחומים לפחות. במוסדות הפטור יידרשו התלמידים ללמוד לפחות 55% מכלל השעות המוגדרות כחובה בחינוך הרשמי.

2. חלוקת השעות על פי תכנית היסוד (הליבה)

2.1 תכנית היסוד (הליבה) לביה"ס היסודי -כיתה א'

	ממ' וממ"ד עברי – 15 ש"ש, 100% של הליבה	ממ' ערבי – 15 ש"ש, 100% של הליבה	מוכר שאינו רשמי עברי – 11 ש"ש, 75% של הליבה	מוכר שאינו רשמי ערבי – 11 ש"ש, 75% של הליבה	מוסדות פטור – 8 ש"ש, 55% של הליבה
אשכול שפות וספרות	עברית: 6 ש"ש	ערבית: 6 ש"ש	עברית: 4 ש"ש	ערבית: 4 ש"ש	עברית: 3 ש"ש
אשכול מתמטיקה, טבע, מדע וטכנולוגיה	מתמטיקה: 5 ש"ש	מתמטיקה: 5 ש"ש	מתמטיקה: 4 ש"ש	מתמטיקה: 4 ש"ש	מתמטיקה: 3 ש"ש
	טבע ומדעים: 2 ש"ש	טבע ומדעים: 2 ש"ש	טבע ומדעים: 2 ש"ש	טבע ומדעים: 2 ש"ש	טבע ומדעים
אשכול מיומנויות הגוף	חינוך גופני: 2 ש"ש	חינוך גופני: 2 ש"ש	חינוך גופני: ש"ש אחת	חינוך גופני: ש"ש אחת	חינוך גופני

2.2 **תכנית היסוד (הליבה) לביה"ס היסודי -כיתות ב'-ג'**

	ממ' וממ"ד עברי – 17 ש"ש, 100% של הליבה	ממ' ערבי – 17 ש"ש בכיתה ב' ו־20 ש"ש בכיתה ג', 100% של הליבה	מוכר שאינו רשמי עברי – 13 ש"ש, 75% של הליבה	מוכר שאינו רשמי ערבי – 13 ש"ש בכיתה ב' ו־15 ש"ש בכיתה ג', 75% של הליבה	מוסדות פטור – 9 ש"ש, 55% של הליבה
אשכול מורשת, רוח וחברה	תנ"ך: 2 ש"ש	מורשת: 2 ש"ש	תנ"ך: 2 ש"ש	מורשת: 2 ש"ש	תנ"ך: 2 ש"ש
	לימודי החברה: 3 ש"ש	לימודי החברה: 3 ש"ש	לימודי החברה: 2 ש"ש	לימודי החברה: 2 ש"ש	לימודי החברה
אשכול שפות וספרות	עברית: 3 ש"ש	ערבית: 3 ש"ש	עברית: 2 ש"ש	ערבית: 2 ש"ש	עברית: 3 ש"ש
		עברית (כיתה ג'): 3 ש"ש		עברית (כיתה ג'): 2 ש"ש	
אשכול מתמטיקה, טבע, מדע וטכנולוגיה	מתמטיקה: 5 ש"ש	מתמטיקה: 5 ש"ש	מתמטיקה: 4 ש"ש	מתמטיקה: 4 ש"ש	מתמטיקה: 3 ש"ש
	טבע ומדעים: 2 ש"ש	טבע ומדעים: 2 ש"ש	טבע ומדעים: 2 ש"ש	טבע ומדעים: 2 ש"ש	טבע ומדעים
אשכול מיומנויות הגוף	חינוך גופני: 2 ש"ש	חינוך גופני: 2 ש"ש	חינוך גופני: ש"ש אחת	חינוך גופני: ש"ש אחת	חינוך גופני

2.3 **תכנית היסוד (הליבה) לביה"ס היסודי -כיתות ד'-ו'**

	ממ' וממ"ד עברי – 20 ש"ש, 100% של הליבה	ממ' ערבי – 23 ש"ש, 100% של הליבה	מוכר שאינו רשמי עברי – 15 ש"ש, 75% של הליבה	מוכר שאינו רשמי ערבי – 17 ש"ש, 75% של הליבה	מוסדות פטור – 11 ש"ש, 55% של הליבה
אשכול מורשת, רוח וחברה	תנ"ך: 2 ש"ש	מורשת: 2 ש"ש	תנ"ך: 2 ש"ש	מורשת: 2 ש"ש	תנ"ך: 2 ש"ש
	לימודי החברה: 3 ש"ש	לימודי החברה: 3 ש"ש	לימודי התברה: 2 ש"ש	לימודי החברה: 2 ש"ש	לימודי החברה:
אשכול שפות	עברית: 3 ש"ש	ערבית: 3 ש"ש	עברית: 2 ש"ש	ערבית: 2 ש"ש	עברית: 3 ש"ש
	אנגלית: 3 ש"ש	אנגלית: 3 ש"ש עברית: 3 ש"ש	אנגלית:	אנגלית: 2 ש"ש עברית: 2 ש"ש	אנגלית
אשכול מתמטיקה, טבע, מדע וטכנולוגיה	מתמטיקה: 5 ש"ש	מתמטיקה: 5 ש"ש	מתמטיקה: 4 ש"ש	מתמטיקה: 4 ש"ש	מתמטיקה: 3 ש"ש
	טבע ומדעים: 2 ש"ש	טבע ומדעים: 2 ש"ש	טבע ומדעים	טבע ומדעים: 2 ש"ש	טבע ומדעים
אשכול מיומנויות הגוף	חינוך גופני: 2 ש"ש	חינוך גופני: 2 ש"ש	חינוך גופני: ש"ש אחת	חינוך גופני: ש"ש אחת	חינוך גופני

3. קווים מנחים לארגון הלימודים על פי תכנית היסוד (הליבה) - הסבר לחלוקת השעות

3.1 כללי

תכנית היסוד (הליבה) היא המכנה המשותף המורכב מהתכנים, מהמיומנויות ומהערכים המחייבים את כל הלומדים במערכת החינוך בישראל. המקצועות הנלמדים בתכנית זו הם הבסיס המחייב בכל מערכת החינוך, ועל בית-ספר להכריע מה להוסיף על ההיקף המחייב ובאיזה היקף.

3.2 התכנים בחינוך היסודי

בכיתות א'-ו' לומדים בסך הכול 29-32 ש"ש, בהתאם למדיניות החינוך היסודי. ארגון הלמידה לכלל התלמידים בחינוך הרשמי ולתלמידים בחינוך המוכר וחלוקת השעות בכיתות א'-ו' למקצועות ולנושאי הלימוד ייקבעו על פי שיקולים חינוכיים, היקף תכנית הלימודים, מאפייני אוכלוסיית התלמידים וכיו"ב, ובלבד שייכללו בחינוך הרשמי 100% השעות שנקבעו לתכנית הליבה ובחינוך המוכר לפחות 75% מסך כל תחומי התוכן והיקף השעות על פי מבנה האשכולות והתכנים שבהם, וכן שהתלמידים בחינוך המוכר ילמדו את אחד משני המקצועות אנגלית או טבע ומדעים. במוסדות פטור יילמדו לפחות 55% מסך כל תחומי התוכן והיקף השעות על פי האשכולות והתכנים שבהם, ובלבד שהתלמידים במוסדות הפטור ילמדו עברית ומתמטיקה.

לפי זה תכנית היסוד (הליבה) בכיתה א' מורכבת מ-15 ש"ש בחינוך הממ' והממ"ד העברי והממ' הערבי, בכיתות ב'-ג' היא מורכבת מ-17 ש"ש בחינוך הממ' והממ"ד העברי ומ-20 ש"ש בחינוך הממ' הערבי, ובכיתות ד'-ו' היא מורכבת מ-20 ש"ש בחינוך הממ' והממ"ד העברי ומ-23 ש"ש בחינוך הממ' הערבי. לפיכך ילמדו התלמידים הלומדים בחינוך הרשמי את מלוא שעות הבסיס בכל דרגת כיתה, התלמידים הלומדים במוסדות מוכרים שאינם רשמיים עבריים ילמדו 11 ש"ש בכיתה א', 13 ש"ש בכיתות ב'-ג' ו-15 ש"ש בכיתות ד'-ו', התלמידים הלומדים במוסדות מוכרים שאינם רשמיים ערביים ילמדו 11 ש"ש בכיתה א', 13 ש"ש בכיתות ב', 15 ש"ש בכיתה ג' ו-17 ש"ש בכיתות ד'-ו', והתלמידים הלומדים במוסדות הפטור ילמדו 8 ש"ש בכיתה א', 9

ש"ש בכיתות ב'-ג' ו-11 ש"ש בכיתות ד'-ו' - הכול על פי מבנה האשכולות והתכנים שבהם.

תכנית יסוד (ליבה) זו תהיה בתוקף במשך חמש שנים מיום אישורה. בתום חמש השנים היא תיבדק ותעודכן בהתאם להתפתחויות במערכת החינוך.

3.3 חלוקת השעות לפי אשכולות

א. אשכול יהדות, רוח וחברה

	בחינוך הרשמי	בחינוך המוכר	במוסדות פטור
תנ"ך/מורשת (ב'-ו')	2 ש"ש	2 ש"ש	2 ש"ש
לימודי חברה (ב'-ו')	3 ש"ש	2 ש"ש	

הערה: לימודי החברה כוללים את המקצועות מולדת, חברה, אזרחות, היסטוריה וגיאוגרפיה. לימודי המולדת, החברה והאזרחות נלמדים בכיתות ב'-ד' ביחידות עצמאיות, כמפורט בתכנית הלימודים החדשה "מולדת, חברה ואזרחות לבית הספר

היסודי". ההחלטה אילו יחידות תילמדנה ובאיזו דרגת כיתה תתקבל בכל מקרה על ידי מנהלי בתי הספר והמורים בכיתותיהם. לימודי הגיאוגרפיה מתחילים בכיתה ה', ולימודי ההיסטוריה החל מכיתה ו'.

ב. אשכול שפות וספרות

	בחינוך הרשמי	בחינוך המוכר	במוסדות פטור
עברית/ערבית (שפת אם) (א')	6 ש"ש	4 ש"ש	3 ש"ש
עברית/ערבית (שפת אם) (ב'-ו')	3 ש"ש	2 ש"ש	3 ש"ש
אנגלית (שפה זרה) (ד'-ו')	3 ש"ש	2 ש"ש	
עברית בביה"ס הערבי (ג'-ו')	3 ש"ש	2 ש"ש	

הערה: לימודי שפות נוספות ו/או תוספת ש"ש לשפות החובה שבליבה יהיו בהתאם למדיניות החינוך היסודי. אפשר לכלול לימודי שפה זרה בכיתות נמוכות יותר.

ג. אשכול מתמטיקה ומדעים

	בחינוך הרשמי	בחינוך המוכר	במוסדות פטור
מתמטיקה (א'-ו')	5 ש"ש	4 ש"ש	3 ש"ש
טבע ומדעים (א'-ו')	2 ש"ש	2 ש"ש	

הערה: ארגון הלמידה ו/או תוספת ש"ש מעבר לחובה שבליבה יהיו בהתאם למדיניות החינוך היסודי.

ד. אשכול אמנויות הגוף

	בחינוך הרשמי	בחינוך המוכר
חינוך גופני (א')	2 ש"ש	1 ש"ש
חינוך גופני (ב'-ו')	2 ש"ש	1 ש"ש

הערה: שיעורי החינוך הגופני הם חובה מכיתה א' ועד כיתה ו'.

4. תכנים נוספים המומלצים לבית הספר היסודי בחינוך הרשמי ובחינוך המוכר שאינו רשמי

4.1 אשכול אמנויות - 2 ש"ש

מוזיקה (א'-ו')
אמנות פלסטית (א'-ו')
תיאטרון (א'-ו')

מחול (א'-ו')
תקשורת, קולנוע וטלוויזיה (א'-ו').

הערה: מנהלי בתי הספר ייתנו משקל לנושאים אלה, וחובה עליהם לדאוג לשילובם באופן ספירלי בתכנית הלימודים השבועית בהתאם למדיניות החינוך היסודי.

4.2 **אשכול תרבות בית ספרית - 2 ש"ש**
אורח החיים במדינה יהודית ודמוקרטית (א'-ו')
איכות החיים ושימור הסביבה (א'-ו')
כישורי חיים, בטיחות וזהירות בדרכים ובריאות (א'-ו').

הערה: מנהלי בתי הספר ייתנו משקל לנושאים אלה, וחובה עליהם לדאוג לשילובם באופן ספירלי בתכנית הלימודים השבועית בהתאם לפירוט הנ"ל.

4.3 **מיומנויות וערכים**
באמצעות התכנים שלעיל יוקנו לבוגרי מערכת החינוך בישראל המיומנויות והערכים שלהלן:

א. **מיומנויות**
- אוריינות תרבותית ולשונית
- אוריינות אנליטית ומידענית
- אוריינות כמותית
- אוריינות אסתטית
- מודעות לבריאות
- אוריינות אישית ובין-אישית
- אוריינות חברתית.

ב. **ערכים**
- זהות יהודית/ערבית ודמוקרטית
- תרבות יהודית/ערבית כללית והומניסטית
- כבוד האדם
- סקרנות, יצירתיות, יעילות, דיוק, יושר, חשיבה עצמאית, מודעות עצמית, הגינות, אסתטיקה, אתיקה, מוסריות ואחריות הדדית, מסוגלות, צדק חברתי, דו-קיום וסובלנות.

בשאלות אפשר לפנות אל המזכירות הפדגוגית, טל' 02-5602236, ואל הגב' שרה רויטר, מנהלת האגף לחינוך יסודי, טל' 02-5603283/4.

הוראות קבע

חוזר מנכ"ל תשסד/1(א), ד' אלול תשס"ג, 1 בספטמבר 2003